

ELŻBIETA SZYMAŃSKA
*Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego
Warszawa*

ORGANIZACJE ZAWODOWE MŁODZIEŻY WIEJSKIEJ W POLSCE I WZORCE AMERYKAŃSKIE

Młodzi ludzie są przyszłością każdego społeczeństwa. Od ich właściwego przygotowania zależy rozwój krajów i ogólny dobrobyt. Często jednak szkoła i dom nie zaspokajają ich potrzeb, wówczas poszukują oni innych źródeł samo-realizacji. Jednym z nich stał się opracowany na początku XX wieku w USA program edukacyjny pod nazwą 4-H. Miał on zachęcić młodzież do działania i kształcenia, by stała się produktywna i dopomagała - poprzez swoją pracę społeczności. W ramach tego programu tworzone kluby 4-H. Ich członkowie jako odznakę organizacji przyjęli zieloną, czterolistną koniczynę na białym tle. Te kolory symbolizują młodość i nadzieję. Dodatkowo na każdym listku umieszczono białą literę H, która rozpoczyna następujące słowa w języku angielskim: *hand* - ręka, *head* - głowa, *heart* - serce, *health* - zdrowie⁽¹⁾. Słowa te wyrażają główne ideowe hasła klubów 4-H.

Poprzez odpowiednią organizację kluby te pomagały młodym ludziom zdobywać wiedzę i umiejętności głównie w zakresie rolnictwa, a następnie hodowli i ogrodnictwa. Jednocześnie rozwijały postawy i zdolności oraz uczyły doceniać wartość pracy. Z biegiem czasu model klubów 4-H ulegał ewolucji, rozwijał się program organizacji. Wszędzie jednak cieszyły się one dużym uznaniem młodzieży, zwłaszcza wiejskiej.

W okresie międzywojennym rozprzestrzeniły się w wielu krajach europejskich, ulegając tam różnym modyfikacjom i adaptacjom. Przyczyniły się one również do powstania w Polsce, w 1926 roku, *ruchu przysposobienia młodzieży wiejskiej*, nazywanego w skrócie PR. Wpływ amerykańskich klubów ograniczył się jednak w naszym kraju tylko do przyjęcia idei pracy samokształceniowej

(1) Istotę cele i zasady działania Klubów 4-H zostały przedstawione w kwartalniku w artykule J. Ewarta: Głównie zasady funkcjonowania klubów 4-H w Stanach Zjednoczonych. „Zagadnienia Doradztwa Rolniczego” 1994, nr 3/4, s. 104-106 (Przyp. red.)

w powiązaniu z akcją konkursową. Powstały zespoły PR, których uczestnicy wykonywali zadania praktyczne dotyczące uprawy wybranych roślin lub wychowu zwierząt gospodarskich. Jednocześnie, dążąc samodzielnie do otrzymania najlepszego wyniku, współzawodniczyli ze sobą. Dodatkowo starali się zdobywać potrzebne im wiadomości przez czytanie broszur, czasopism i przez pogadanki prowadzone w zespole. Nad całością prac czuwał zaś instruktor, który doradzał i pomagał przy wykonywaniu zadań. Wreszcie na zakończenie konkursu organizowano liczne pokazy dla większych grup społeczności.

Z czasem przysposobienie rolnicze ujęto w program trzech stopni sprawności rolniczej, trwający trzy lata. Polegał on na planowym przechodzeniu od tematów łatwych do trudniejszych połączonych z coraz większymi wymaganiami.

Tym sposobem przysposobienie rolnicze stało się jedną z najlepszych metod szerzenia oświaty rolniczej. Swym zasięgiem objęło w 1939 roku 120 000 uczestników. Głównie byli to młodzi ludzie, którzy nie mieli wówczas dostępu do kształcenia zawodowego. Poprzez udział w konkursach PR zdobywali użyteczną wiedzę rolniczą, którą mogli dobrze opanować i pogłębić. Uczyli się myśleć i pracować zespołowo. W ten sposób przysposobienie rolnicze przygotowywało młodych chłopców i dziewczęta do pracy we własnych gospodarstwach i organizacjach działających na wsi. Jednocześnie PR pozwalało im wierzyć, że praca w rolnictwie oparta na głębszej wiedzy i racjonalnych podstawach może poprawić warunki życiowe. Pośrednio oddziaływało także na postęp rolniczy, budząc zainteresowanie wśród starszych rolników. Ostatecznie działalność PR zdobyła w Polsce prawo obywatelskie.

Po zakończeniu działań wojennych głęboko zakorzenione na wsi PR wznowiło swoją działalność i już w 1946 roku objęło 40 000 osób. Uległo jednak zasadniczym zmianom. Z formy pracy dobrowolnej przekształciło się w przymusową akcję o charakterze masowym. Zaczęło obowiązywać powszechnie, określone roczniki młodzieży wiejskiej, wprowadzając dodatkowo, oprócz szkolenia rolniczego, przysposobienie wojskowe. Nową formę pracy nazwano przysposobieniem rolniczo - wojskowym (PRW). Potem akcje tą przekazano do realizacji instytucji pod nazwą „Służba Polsce”. Po kilku latach działalność tą jednak zlikwidowano. Nastąpiła dłuższa przerwa w planowym pozaszkolnym przygotowaniu młodzieży wiejskiej do zawodu rolniczego.

Dopiero w końcu 1956 roku odrodziła się myśl by powrócić do przysposobienia rolniczego, to jest do form znanych i uznawanych za własne przez młodą wieś. W kolejnych latach postępowało ożywienie działalności zespołów PR. W 1971 roku odnotowano istnienie w naszym kraju 13 254 zespołów zrzeszających aż 1538 334 uczestników. W okresie tym odegrały one decydującą rolę w upowszechnianiu postępu na wsi.

Od 1973 roku w zespołach PR zaczął obowiązywać nowy program opracowany przez Ministerstwo Rolnictwa i Centralny Zarząd Kółek Rolniczych, który wyeliminował z działalności konkursy, a na ich miejsce wprowadził praktyki

uczniowskie. W ten sposób przysposobienie rolnicze zaczęło przybierać formę sformalizowanego systemu nauki szkolnej, a przez to traciło jakiekolwiek powiązania z programem 4-H. Ze względu na te zmiany, a także w administracji w kraju, brak kadry instruktorskiej i rozwój szkolnictwa, popularność zespołów PR malała. Przysposobienie rolnicze w coraz mniejszym stopniu spełniało swoją rolę w Polsce. Nawet przejęcie funkcji patronackiej nad nim przez wojewódzkie ośrodki postępu rolniczego w 1979 roku, tylko na krótki okres ożywiło działalność zespołów PR. W końcu ubiegłego dziesięciolecia kształciły one niespełna 10 000 słuchaczy.

Tymczasem w latach dziewięćdziesiątych doszło w naszym kraju do głębokich przemian. Zmiany objęły wszystkie działy gospodarki narodowej, w tym również rolnictwo i oświatę. Zdecydowanie wzrosło bezrobocie, a w związku z tym wielu młodych ludzi na wsi jest zmuszonych do pozostania w gospodarstwach rodziców. Często bez odpowiedniego przygotowania muszą oni utrzymywać się z pracy na roli.

Dostrzegając ten problem pracownicy ośrodków doradztwa rolniczego zaczęli zabiegać o pomoc dla młodzieży wiejskiej. W ten sposób problem chłopów i dziewcząt pozostających na wsi pojawił się w Polsko - Amerykańskim Programie Doradztwa Rolniczego. W jego ramach, z pomocą specjalistów amerykańskich, zaczęto organizować różne imprezy dla młodzieży takie jak obozy letnie, naukę poza szkołą i programy ogólnorozwojowe. Przybliżały one uczestnikom ideę programu 4-H, dzięki temu coraz więcej osób zaczęło się nim interesować w naszym kraju.

W tej sytuacji zrodziła się na początku lat dziewięćdziesiątych myśl, by dokładnie odwzorować kluby 4-H w Polsce. Realizacją tego zadania zajęły się ośrodki doradztwa rolniczego. Dzięki temu obecnie kluby 4-H powstają w całym kraju, chociaż przyjmują różne nazwy i angażują młodzież nie tylko rolniczą. Ich celem jest przede wszystkim ukazanie lepszej jakości życia na wsi niż w mieście, nauczenie szacunku dla pracy rolnika, zainteresowanie rolnictwem ekologicznym i zwrócenie uwagi na ochronę środowiska naturalnego.

Działalność klubów 4-H w Polsce opiera się głównie na ochotniczej pomocy ze strony dorosłych, ale niezbędne są również pewne środki finansowe. W związku z tym powstała w 1993 roku *Fundacja Edukacyjna 4-H w Polsce*, która poszukuje sponsorów by kluby mogły się rozwijać. Z informacji ODR wynika, że ciągle zwiększa się ilość klubów 4-H oraz liczba ich członków. Prawdopodobnie, ze względu na wartości, jakich dostarczają, zapewnią sobie one stałe miejsce w kształceniu polskiej młodzieży, podobnie jak w innych krajach.